

Ольга НШАЛІДІ

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ ЗАГОТІВЛІ

Резюме. Розглянуто актуальні питання методики та організації аналізу фінансового стану хлібоприймальних підприємств.

Ключові слова: заготівля, хлібоприймальні підприємства, фінансова стійкість, фінансовий стан, доходи, витрати, прибутки, збитки, гудвіл.

Галузь заготівлі – важлива складова економіки України, завданням якої є забезпечення населення високоякісними продуктами харчування. Ефективність господарської діяльності хлібоприймальних підприємств по-

требує виваженого оптимального співвідношення необхідних засобів і джерел їх формування. Забезпечення ефективного функціонування суб'єктів господарювання в сфері заготівлі безпосередньо пов'язане з аналізом фінансового стану. При цьому принципове значення має дослідження вихідної концепції його ролі при формуванні фінансової стратегії. Як показують теоретичні дослідження й дані практики, об'єктивна необхідність урахування дійсного фінансового стану при прийнятті перспективних управлінських рішень дозволяє досягти:

- забезпечення сумісності стратегії з можливостями підприємства;
- оптимального співвідношення ресурсів;
- виявлення ступеня ризику.

Не менш важливими проблемами функціонування хлібоприймальних підприємств, які можна вирішувати на основі проведеного аналізу фінансового стану господарської діяльності, є:

- зниження обсягів заготівлі та погіршення рівня фінансового забезпечення діяльності;
- скорочення кількості найменувань можливої заготівлі сільськогосподарської продукції внаслідок кризової ситуації в аграрному секторі економіки;
- зниження оперативності розрахунків (зростання періоду погашення кредиторської та дебіторської заборгованостей);
- недостатність інвестицій та інші.

Окрім того, в умовах виходу підприємств на зовнішній ринок необхідні гарантії стійкості їх фінансового стану, ліквідності, платоспроможності, позитивного гудвілу. При цьому виникає потреба в об'єктивній інформації з цих питань, забезпечення якої неможливе без досконалої методики аналізу та якісної інформаційної бази.

Сучасні умови вимагають критичного перегляду методології та методик його проведення, що пов'язано, насамперед, із змінами інформаційної бази. З огляду на це, удосконалення потребують щонайменше дві взаємопов'язані ланки – фінансова звітність і методика аналізу фінансового стану.

Значний внесок у розвиток системи бухгалтерської звітності з метою її удосконалення в напрямку підвищення аналітичності зробили вітчизняні вчені Білуха М.П., Валуєв Б.І., Голов С.Ф., Завгородній В.П., Кужельний М.В., Кузьмінський А.М., Пархоменко В.М., Сопко В.В. та багато інших. Проблематичні дослідження в галузі аналізу фінансового стану здійснювали українські вчені Андрущак Є.М., Бланк І.М., Біленька Н.Б., Верига Ю.А., Литвин Б.М., Мних Є.В., Шкарабан С.І., Яремчук І.Г. та інші, а також зарубіжні дослідники Барнгольц С.Б., Баканов М.І., Безруких П.С., Гаврилова В.А., Зуділін О.П., Єфімова О.В., Ковальов В.В., Шеремет А.Д.

Проте, незважаючи на значний науковий доробок вітчизняних та зарубіжних учених і практиків з даної теми, ряд важливих проблем організації та методики аналізу фінансового стану підприємств вимагають подальших досліджень, глибокого вивчення і формування нових підходів

та напрямів удосконалення.

На наш погляд, напрямками удосконалення інформаційної бази аналізу фінансового стану й забезпечення високої інформативності фінансової звітності як її основи є:

- чітке розмежування статей, яке б враховувало національні особливості (деякі активи, які в міжнародній практиці належать до високоліквідних, в умовах України зовсім не є такими) та вдосконалення класифікації доходів, витрат, прибутків і збитків;
- володіння інформацією для аналізу фінансового стану підприємства з точки зору різних користувачів і окремого аналізу впливу внутрішніх факторів ефективності діяльності господарюючого суб'єкта та впливу податкового фактора;
- надання можливості отримувати інформацію для аналізу в зручній адаптованій формі.

Кожна з цих можливостей дає змогу забезпечити відповідний рівень аналітичності й точності показників, що розраховуються, й отримати деталізовану інформацію для прийняття відповідних управлінських рішень.

Загальновизнані прийоми та методи аналізу, які використовуються в вітчизняній практиці, дозволяють згрупувати й порівнювати показники фінансової звітності (ф.1, 2) при здійсненні горизонтального й вертикального аналізу, обчислювати величини відхилень за роками та будувати порівняльно - аналітичні баланси, індексний метод, який виявляє тенденції обсягів реалізації, собівартості та прибутку. Однак найбільш широке коло питань стосовно формування висновків про фінансовий стан можна виявити завдяки здійсненню аналізу із застосуванням коефіцієнтів. Такий аналіз дає детальну інформацію для користувачів [1, с.129-138].

Застосування в сучасних умовах указаних методів вимагає принципового врахування особливостей ринкових відносин, а також тих змін, які відбулися в організації обліку й звітності. Всі зазначені методи, як правило, базуються на емпіричному рівні.

Існуючі підходи до вибору критеріїв оцінювання та показників фінансового стану підприємства дозволили встановити, що вони мають кілька недоліків. Перший – це відсутність або недостатнє обґрунтування граничних значень більшості з розглянутих показників. Динаміка зростання показника як основа прогнозу подальшого розвитку подій і рекомендацій щодо поліпшення фінансового стану підприємства сама по собі ні про що не свідчить, бо відсутня єдина база порівняння. В цьому випадку можна зазначити, що стан поліпшується, однак кількісної характеристики цей показник не дає. В зв'язку з цим будь-які рекомендації щодо поліпшення фінансового стану підприємства не мають аргументації і можуть бути вироблені тільки з допомогою експертних оцінювань.

Другим недоліком є те, що більшість авторів схильні до використання термінології та показників, прийнятих в іноземних фірмах. Таке прагнення є цілком обґрунтованим при побудові нових економічних відносин. Однак тут треба враховувати, що просте копіювання інформаційної бази може призвести до значного перекохування вихідних даних, оскільки

вітчизняна звітність і звітність, прийнята в міжнародній практиці, не є ідентичними.

Третій недолік полягає в тому, що вищеназвані підходи розглядають або не всі сторони діяльності підприємства, або пропонують детальний розгляд окремих її елементів. У першому випадку дається неповна картина фінансового стану підприємства, в другому – необхідно проводити значну кількість розрахунків і відповідно надавати більш докладну інформацію, що не завжди доцільно.

Всі користувачі результатів аналізу застосовують їх для прийняття рішень з метою досягнення своїх інтересів. Так, власники майна аналізують фінансову звітність з метою підвищення дохідності капіталу і забезпечення стабільності підприємства. Кредитори та інвестори аналізують фінансові звіти з метою мінімізації своїх ризиків за позиками і внесками. Отже, критерії оцінювання фінансового стану підприємств для кожного з користувачів є різними.

Усі вищенаведені підходи наштовхують на думку про необхідність урахування інтересів певного кола користувачів при виборі критеріїв оцінювання й показників фінансового стану.

Виходячи з цього, потрібно класифікувати показники за групами користувачів та розробити методику визначення важливості вибраного показника для кожного конкретного користувача. При формуванні аналітичних висновків слід також акцентувати увагу на основних (обраних користувачем) показниках (і, можливо, давати додаткові інформаційні дані про їх складові). При розробці такої методики доцільно врахувати досвід розвинутих країн.

Запропонований підхід до вибору критеріїв оцінювання фінансового стану ґрунтується на тому, що значна кількість показників, які характеризують фінансовий стан підприємства у різних його аспектах, не завжди дозволяє мати цілісне уявлення про дійсний стан справ. Це зумовлює необхідність розрахунку комплексної інтегральної оцінки фінансового стану за допомогою економіко-математичної моделі.

Згідно з даною моделлю критерієм оцінки фінансового стану виступає інтегральний показник, основою розрахунку якого виступають фактичні значення показників, обраних конкретним користувачем, помножені на їх вагове значення, що забезпечує віднесення підприємства (а саме, заготівельної галузі) до певної класифікаційної групи.

Вагові значення обраних коефіцієнтів визначаються з урахуванням важливості факторів, які впливають на оцінювання фінансового стану підприємства.

Для прикладу, зведемо обрані користувачами показники у допоміжну таблицю, вказавши їх вагове та теоретичне значення.

**Основні показники аналізу та оцінювання фінансового стану
господарюючих суб'єктів**

Показники	Теоретичне значення	Вагове значення
1. Коефіцієнт оборотності запасів	Необмежене	1
2. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	Необмежене	1
3. Коефіцієнт покриття	1-2	1
4. Коефіцієнт швидкої ліквідності	Не менше 0,5	1
5. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Не менше 0,2	1
6. Концентрації власного капіталу	1	2
7. Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	1	2
8. Коефіцієнт забезпеченості за кредитами	Більше 1,5	1
9. Рентабельність продажу	Більше 0,03	3
10. Коефіцієнт оборотності активів	Більше 0,01	3
11. Рентабельність активів	Більше 0,03	2
12. Рентабельність капіталу	Більше 0,04	2
13. Рентабельність	Більше 0,04	2

Слід зазначити, що вагові значення обраних показників розроблені вперше та адаптовані саме для підприємств галузі заготівлі.

Визначення величини інтегрального показника дозволяє віднести підприємства до відповідного класу. В цьому випадку корисним є досвід банківської системи класифікації [2, с. 1-10]:

- клас 1 (інтегральний показник більше 40.07) – підприємство з надзвичайно стійким фінансовим станом;
- клас 2 (від 30.55 до 40.06) – підприємство зі стійким фінансовим станом;
- клас 3 (від 20.65 до 30.54) – підприємство з ознаками фінансової напруги;
- клас 4 (від 10.59 до 20.64) – підприємство підвищеного ризику;
- клас 5 (менше 10.58) – підприємство з незадовільним фінансовим станом.

Обґрунтуванням доцільності використання економіко-математичних методів слугує також твердження фундаторів теорії економічного аналізу М.І.Баканова та А.Д.Шеремета, які вважають, що широке застосування математичних методів є важливим напрямком удосконалення економічного аналізу [3, с.57], оскільки завдяки їх використанню досягається скорочення термінів проведення аналізу, повніше охоплення впливу факторів на результати господарської діяльності.

Запропоновану методика аналізу фінансового стану з допомогою економіко-математичних методів можна суттєво доповнити й удосконалити з допомогою використання кореляційно - регресійного аналізу для виявлення впливу факторів на зміну інтегральної оцінки, застосування якого

на практиці дозволяє здійснити розрахунок резервів підвищення ефективності функціонування підприємств.

Використання засобів автоматизованого опрацювання такої інформації в практичній діяльності підприємства забезпечить необхідне прискорення процесу прийняття управлінських рішень і дозволить оперативно реагувати на зміни в структурі активів з метою підвищення ефективності функціонування та поліпшення результативності діяльності господарюючого суб'єкта.

Використана література

1. Курсом реформ-облік 2000 // Навчально-практичний посібник. Ч.11.-Дніпропетровськ: ТОВ "Баланс-клуб", 2000 - 294 с.
2. Положення "Про порядок формування і використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків. Затверджене постановою Правління НБУ від 06.07.2000 р. № 279.
3. Баканов М.И., Шеремет А.Д. Теория экономического анализа. -М. Финансы и статистика, 1993.- 288 с.